

گفتگوی ابرار با قاضی مسعودی مقام؛

«یقه سفیدها» از خلاءهای قانونی استفاده می‌کنند

گروه سیاسی ـ مصطفی صادقی :
زمین‌خواری یکی از انواع مفساد اقتصادی است که در سالهای اخیر افزایش چشمگیری داشته که دلیل آن نیز رشد قیمت زمین و خلاء های قانونی است .

چنانکه افرادی با استفاده از خلأها و نقایص قانونی و برخورداری از رانت توانسته‌اند ثروت‌های کلانی را از آن خود کرده و باعث تضییع حقوق دولت و مردم شوند .

این در حالی است که رسیدگی به پرونده‌های زمین‌خواری نیازمند تخصص و احاطه بر مجموعه‌ای از مقررات است که برای برخورد با چنین جرائمی پیش‌بینی شده است. به سراغ اسدالله مسعودی مقام، رییس شعبه ۱۰۵۹ دادگاه عمومی و جزایی تهران که به عنوان قاضی ویژه دادرسای حفظ حقوق بیت‌المال در اراضی ملی و منابع طبیعی به این نوع پرونده‌ها رسیدگی می‌کرد، رفتیم .

در واقع فقط نمی‌خواستیم یک مصاحبه قضایی و حقوقی داشته باشیم از آنجا که درحوزه قوه قضاییه سال‌ها است که کند و کاو می‌کنیم دیدن یک قاضی مثال زدنی اما تا اندازه‌ای گمنام علی‌رغم شجاعت و اطلاعات و تسلطی که به حوزه تحت مسوولیت خود دارد برای ما تازگی داشت، البته در قوه قضاییه باز پرس دادیار قاضی و افرادی چون این قاضی برجسته دیده می‌شوند اما امتناع و عدم موافقت آقای مسعودی مقام برای انجام مصاحبه و مطرح شدن واقعا خسته‌امان کرد و شاید اگر سماجت و پیگیری های ما نبود هیچ‌گاه موفق به این گفتگو نمی‌شدیم گو اینکه این فتح باب و این گفتگو اولین و آخرین مصاحبه جناب آقای مسعودی مقام در مسوولیت ریاست شعبه ۱۰۵۹ بود و چند روز بعد او مستشار عالی مجتتم رسیدگی به مفساد اقتصادی شد. در ادامه این گفتگو را می‌خوانید :

پرونده‌هایی که از دادسرا تشکیل شده و در دادگاه مطرح شده تماماً منجر به صدور حکم محکومیت شده است. اساساً ما پرونده‌ای نداشتیم که شخصی جرائمی مرتبط با اراضی دولتی و ملی انجام داده باشد و پرونده‌اش منجر به برائت شده باشد.
***آقای هاشمی شاهرودی همیشه در صحبت‌هایشان با این مسأله اشاره می‌کنند که خلاءهای قانونی ما باعث شده که بسیاری از جرائم اتفاق بیفتد و مجرمان بیشتر از همین خلاءهای قانونی استفاده می‌کنند که مسلماً در بحث زمین‌خواری هم به همین صورت است، لطفاً توضیح دهید؟**

– بله، خلاء قانونی بسیار زیادی در بحث جرائمی که در رابطه با اراضی، خاصه اراضی دولتی و ملی مطرح می‌شود،

مجازات‌های پیش‌بینی شده در قوانین متناسب با وقوع جرم نیست

طبیعی در سال ۱۳۸۴ در رابطه با بحث مقابله با مفساد اقتصادی در زمینه زمین‌خواری با صدور ابلاغ ویژه ریاست قوه قضاییه برای چند نفر از قضات با عنوان قضات ویژه رسیدگی به این گونه جرائم تشکیل شد و شعبه ۱۰۵۹ هم به عنوان شعبه ویژه رسیدگی به کیفرخواست‌های صادره از دادسرای ناحیه ۳ انتخاب شد.
***این دادسرا کل تهران را پوشش می‌دهد؟**
– این دادسرا با توجه به ابلاغ ویژه‌ای که ریاست قوه قضاییه اعطا کردند نسبت به اراضی کل استان تهران رسیدگی انجام می‌دهد.
***روال کار به چه صورت است؟**
– یکسری پرونده از شورای حفظ حقوق بیت‌المال ارجاع می‌شود به شعب بازپرسی، یکسری پرونده هم وجود دارد که خود سازمان‌های دولتی شکایت می‌کنند مبنی بر تصرف و انتقال اراضی دولتی، یکسری هم اشخاص حقیقی شکایت‌هایشان را به دادسرای ناحیه ۳ ارایه می‌دهند .

***اگر جرم ثابت شود مجازات یک فرد زمین‌خوار که در قانون تعریف شده است، چیست؟**

– اگر صرف تصرف عدوانی باشد تا یک سال حبس و رفع تصرف از اراضی، اگر انتقال بدون مجوز اراضی باشد چه به عنوان فروشنده و چه به عنوان خریدار از یک سال تا ۷ سال حبس و جزای نقدی دارد چرا که جرم در حکم کلاهبرداری تلقی می‌شود و ما قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری و قانون انتقال بدون مجوز مال غیر، مصوب ۱۳۰۸ را در موردشان اعمال می‌کنیم .

***آقای قاضی !** اگر دقت کنیم زمین‌خواری در واقع ۲ وجه دارد، وجه اول این که فردی زمین‌خوار، زمینی را به تصرف خودش درآورده است و وجه دومش این است که این فرد باید دارای یک قدرتی باشد که چنین عملی را انجام داده است؟ شما

که مسوولیت برخورد با این جرائم را دارید آیا فقط به این بسنده می‌کنید که زمین تصرف شده را طبق قانون به صاحبش بازگردانید و مجازاتی را علیه فرد زمین‌خوار تعیین کنید یا اینکه به وجه دوم مساله یعنی پشتیبانی و حمایت افراد خاص [در صورت وجود] را نیز مورد بررسی قرار می‌دهید؟

– همیشه این شکل نیست که زمین‌خواری با پشتوانه افراد خاص صورت بگیرد. در خصوص همین پرونده‌ها که ما رسیدگی کردیم افراد مختلفی اقدام به این کار کردند از کشاورز گرفته تا افرای عادی. بعضی مواقع هم با هماهنگی برخی از کارکنان ادارات و سازمان‌های دولتی صورت گرفته ولی هر جرمی که اتفاق می‌افتد در خصوص مسایل اقتصادی، مستلزم این نیست که حتماً شخص یا افرادی به عنوان پشتوانه مرتکب آن جرم بخواهند حمایت بکنند از شخصی که منجر به وقع جرم می‌شود.

***اگر حمایت وجود داشته باشد شما چه اقدامی انجام می‌دهید؟**
– در هر پرونده‌ای اگر اشخاصی باشند که اثبات شود دخالتی در جرائم داشته باشند دستگاه قضایی با قوت و شدت با آنها برخورد می‌کند همانطور که در حال حاضر کلیه

در رابطه با آن آشنا شده‌اید، تاکنون راهکاری برای جلوگیری و پیشگیری از جرائم زمین‌خواری ارائه داده اید؟

–راهکارهای مختلف ارائه شده ولی قانونی تاکنون مرتبط با این موضوعات به تصویب نرسیده است. وقتی ما در جامعه با یکسری از افرادی که به یقه سفیدها معروفند که جرائم خاصی انجام می‌دهند مواجه هستیم آنها از این خلاءها استفاده می‌کنند

و جرائم را انجام می‌دهند، بستگی دارد که ما با آنها چگونوه برخورد بکنیم و چه قوانینی داشته باشیم. قوانینی که خوب و منسجم تصویب شود عاملی است برای پیشگیری از وقوع جرائم ولی وقتی که خلاءهای قانونی داشته باشیم افراد تشویق می‌شوند. در راستای کسب منفعت به انجام جرائم مختلف، مجازات‌هایی که اکنون پیش‌بینی شده در قوانین مثلاً برای تصرف عدوانی مجازات‌های متناسب با وقوع جرم نیست. شخصی که ۱۰۰ هکتار اراضی دولتی را تصرف می‌کند ما به عنوان تصرف عدوانی می‌توانیم فقط یکسال وی را حبس کنیم و رفع تصرف، در حالی که اصلاً بین این مسایل تناسبی نیست. ضمناً تصرف عدوانی اراضی جرائم قابل گذشت است. سازمان‌های دولتی می‌توانند با گذشت پرونده را مخومه کنند. این‌ها از موارد خلاء است. برخورد بیشتری باید شود. جرائم اقتصادی اقتضاء مجازات‌های سنگینی دارد. در کشور ما در حد قوانین جاری دستگاه قضایی برخورد خوبی داشته است. بیش از ۲۶ میلیون مترمربع فقط در استان تهران اراضی دولتی برگشته است که یکسری در مرحله دادرسا بوده است و با تعقیب ابتدایی اراضی برگشته، یکسری هم منجر به حکم محکومیت شده که در تهران عملکرد دستگاه قضایی نمود بیشتری داشته است و افراد هم در خیلی از پرونده‌ها در همان مرحله اولیه آن اراضی دولتی را برگردانده‌اند.

تبعیضی نیست. اما این را هم درنظر داشته باشید که آبرو و حیثیت اشخاص ایجاب می‌کند که مراحل کامل رسیدگی انجام شود و حکم قطعی صادر شود اعلام شود که مثلاً فلان مسوول عملیاتش منجر به این حکم محکومیت شده و تا این مراحل طی نشود، ممکن است دادرسا کیفرخواست صادر کند. دادگاه حکم برائت فرد را صادر کند یا دادگاه تجدیدنظر حکم برائت صادر کند، این مسایل باعث می‌شود که ما در همان مراحل اولیه هر پرونده‌ای هم داریم نگوئیم که فلان مسوول را گرفته‌ایم.

در بخش زمین‌خواری تاکنون انواع و اقسام افراد بوده‌اند و رسیدگی هم صورت گرفته است.

***این را قبول داریم که دستگاه قضایی فشاری را از بیرون نمی‌پذیرد. اما اینکه نمی‌پذیرد با اینکه وارد نمی‌شود بسیار فرق دارد. آیا تاکنون در پرونده‌های زمین‌خواری فشاری بر شما وارد شده است؟**

– در این مدتی که در دستگاه قضایی خدمت می‌کنم به من تا حالا زنگی، توصیه‌ای و سفارشی نشده است. زمانی هست که از بیرون توصیه‌هایی می‌شود در رابطه با کمک کردن به متهمین در رابطه با تخفیف مجازات و . . . اما اینکه فشار مستقیمی وارد شود به قاضی که در رابطه با این پرونده این گونه رسیدگی شود و این حکم صادر، من تاکنون مواجه نشده‌ام. شما از نحوه رسیدگی‌ها و اراضی که برگشته می‌توانید این را استنباط کنید که فشاری چه درون سازمانی و چه بیرون سازمانی بر این شعب و این قضات ویژه وارد نشده است.

***توصیه چی؟**

– در رابطه با بخش زمین‌خواری تاکنون نه توصیه‌ای شده و

نه فشاری بوده که ما به نحو مشخصی رسیدگی کنیم. می‌دانید که این شعب زیر نظر خود رییس کل دادگستری استان تهران قرار دارد و به ندرت می‌شود کسی وارد حیطه این شعب شود مگر اینکه به عنوان نظارت که این مسایل هم درون سازمانی است. اگر

***بخشی از این زمین‌خواری‌ها به تعاونی‌ها بازمی‌گردد. راجع به این مسأله توضیح دهید.**

–در مورد تعاونی‌ها یکسری مشکلات خود تعاونی‌هاست اعم از عضو و هیأت مدیره و نحوه عملکردشان یکسری هم در رابطه با واگذاری اراضی که به تعاونی‌ها صورت می‌گیرد از ناحیه سازمان مسکن و شهرسازی است ولی اکثر اشکالاتی که در تعاونی‌هاست در خود تعاونی‌هاست نه در اراضی که به آنها واگذار می‌شود.

در رابطه با قیمت تمام شده ساختمان، در رابطه به طولانی شدن ساخت و ساز، در رابطه با تخصیص برخی واحدها به اشخاص خارج از تعاونی و بیشتر این موارد را نمی‌شود گفت که صرفاً در رابطه با اراضی است. چیزهایی که رسیدگی کردم در رابطه با شرکت‌های تعاونی، اختلافات بین اعضا و هیأت مدیره‌هاست. بعضی از موارد هست که هیأت مدیره‌ها مرتکب جرائمی مثل خیانت در امانت می‌شوند یا ضوابط و مقررات و اساسنامه‌ای را که دارند رعایت نمی‌کنند ممکن است ۱۵ سال طول بکشد تا یک تعاونی تعهدی را که به اعضایش داشته عمل

کند، خب طولانی شدن این مسیر به افزایش قیمت ضوابط و

مقررات مربوط به دولت می‌انجامد.

این اختلافات را می‌شود بیشتر به خود تعاونی‌ها مربوط دانست ولی در رابطه با واگذاری اراضی، تعاونی‌ها به عنوان یک شخص حقوقی مراجعه می‌کنند به سازمان مسکن، سازمان مسکن هم در چارچوب قوانین، اراضی به آنها اختصاص می‌دهد. البته ما باید در نظر داشته باشیم که بسیاری از افراد در چندین تعاونی عضو هستند. در خیلی از موارد افراد آپارتمان‌های زیادی گرفته‌اند. لازم است بانک اطلاعاتی تشکیل شود و به برخی افراد که بهره‌مند شدند از این امتیاز دیگر اراضی واگذار نشود. برخی از تعاونی‌ها هم اشکالشان این است که برای منفعت‌دهی به اعضایشان زمین را می‌گیرند. حالا این زمین اصلاً کاربری مسکونی ندارد. یا کاربری کشاورزی یا کاربری ورزشی دارد. اینها می‌آیند این اراضی را می‌گیرند که بعد از فروش نیز منفعتی برای اعضا فراهم کنند و از هدف اصلی شان خارج می‌شوند.

بیشتر تعاونی‌ها صرفاً هدفشان این است که آپارتمان به اعضایشان بدهند. وقتی وارد می‌شوند به دلیل اینکه توانایی مالی کمتری دارند اراضی مرغوبی نمی‌توانند تهیه کنند. اراضی خاص می‌گیرند آن اراضی هم نیاز به یکسری مجوزها دارد و بعد مواجه می‌شوند با یکسری موانع که نمی‌توانند آن موانع را برطرف کنند.

اعضا هم پراساس این اختلافات مراجعه می‌کنند به دستگاه قضایی که اینگونه شده است ولی در حالی که آنها توجه نکرده‌اند که خود اعضا تصویب کرده‌اند که فلان زمین را بخرند ولی آن زمین که اعلام شده کاربری‌اش مزروعی است بعد از آن خود افراد معترض می‌شوند.

به نظر می‌رسد که باید به دیده دیگری به مساله تعاونی‌ها نگریسته شود. صرف اینکه افراد مختلف در ادارات مختلف

تعاونی تشکیل دهند و زمین بگیرند نباشد باید اول هدف‌گذاری شود و نظارت شدیدی نسبت به آنها انجام شود. اراضی که واقعا قابلیت آن هدف تعاونی را ندارد، واگذار نشود به آنها. متأسفانه من به ندرت دیدم یک تعاونی موفق باشد در این چند سال.

***راجع به سازمان اوقاف و زمین‌های وقفی هم گویا مشکلاتی وجود دارد؟**

– اداره اوقاف در حقیقت مالک عرصه است، یعنی عرصه متعلق به اداره اوقاف است. اینکه اجاره می‌دهند به اشخاص ممکن

است بنایی احداث شود در آنجا یا درختی کاشته شود. اداره اوقاف یکسری اراضی دارد که واگذار می‌کند به اشخاص حالا آن افراد ممکن است در آنجا ساختمان احداث کنند، ممکن است رها بکنند و بروند. ما کمتر پرونده در رابطه با اوقاف داشتیم. اداره اوقاف بیشتر در رابطه با اینکه اراضی وقف هستند با اختیار، اختلافات حقوقی دارند با اشخاص.
***اینکه سازمان‌های دولتی اراضی دولتی را گرفته‌اند خود مساله مهمی در بخش زمین‌خواری است. آیا شما به عنوان قاضی ویژه به این مساله هم رسیدگی می‌کنید؟**

– اگر واگذاری طبق مقررات انجام شده باشد. . .
***ببیند من به عنوان شهروند نمی‌توانم به این مساله اعتراض کنم آیا مدعی العمومی وجود دارد که به این مساله اعتراض کند؟**
– یکسری از موارد هست که برخلاف مقررات عمل شده است. مثلاً در ساخت و ساز یا تصرف یا واگذاری اراضی. یکسری هست طبق مقررات واگذار شده و طبق مقررات هم ساخته شده، حالا اگر قوانین موخری تصویب شود که آن عملیات را در شرایط فعلی جرم بدانند منجر نمی‌شود که حقوق مکسبه افراد سابق را ما زیر سوال ببریم ولی در رابطه با مواردی که چه تخلف صورت گرفته و چه جرائمی رسیدگی انجام می‌شود.

***آیا حتما باید جرمی اتفاق بیفتد تا شما در مساله زمین‌خواری سازمان‌های دولتی اقدام کنید مثلاً باید ساختمان در یک زمین دولتی احداث شود تا شما رسیدگی کنید یا نه آیا بررسی می‌کنید که اساس تعلق این زمین به فلان ارگان زیر سوال است؟**

– سازمان‌های متولی امر ابتدا باید اقداماتی را انجام دهند، بخشی هم بر عهده مدعی‌العموم است. مواردی که واگذار می‌شود در همان زمان شاید ما مواجه نشویم با اینکه جرمی واقع شده یا خیر این نیازمند بررسی است. سازمان متولی باید ابتدا مراتب را گزارش کند تا در همان مراحل ابتدایی انجام شود. متأسفانه جاهایی که غیرقانونی این عملیات انجام می‌شود به خاطر تشریفاتی است که در سازمان‌ها وجود دارد و عدم نظارت بر برخی اراضی منجر به طولانی شدن می‌شود، بعد هم شخصی که در آنجا آن اراضی را بدون مجوز گرفته و برای خودش هم حقی قائل است دستگاه قضایی متوجه می‌شود با دعای مختلفی چه از جانب فرد به عنوان حقوق مکنتسبه و چه سازمان متأسفانه قسمت پیشگیری در سازمان‌های متولی امر ضعیف‌تر شده است. ما در تهران تا گزارشی اعلام می‌شود به سرعت عمل می‌کنیم. اگر به سرعت عمل شود از جرائمی که قرار است بعدها هم اتفاق بیفتد جلوگیری می‌کنیم. حق افراد و دولت هم تضییع نمی‌شود نیاز هم به هزینه‌های آنچنانی نیست.

***به عنوان آخرین سوال آیا معتقدید که قوه قضاییه از مدیران خویش، به خوبی استفاده نمی‌کند.**

– معتقدم که قوه قضاییه از یک بیشتر ظرفیت‌هایش استفاده می‌کند ولی قوه قضاییه مواجه با یک سری مشکلات است اعم از مشکلات بودجه‌ای، خلاءهای قانونی. . . همه این فعل و انفعالاتی که انجام می‌شود سرشکن می‌شود بر روی قوه قضاییه. به نظرم بیش از آنکه در افکار عمومی است دستگاه قضایی بیش از ظرفیت‌هایش عمل می‌کند. بعضی از افراد هستند که خودشان تمایل به همکاری بیشتری دارند. دستگاه قضایی چه از لحاظ بودجه و چه از لحاظ امکانات در شرایط خوبی قرار نداشته است.

***از وقتی که در اختیار ما قرار داده‌اید متشکریم – موفق باشید**